Qorti tal-Maġistrati (Malta)

RIK NRU 65/2014: DR KONRAD MIZZI (ID. 521577M) V. DR BEPPE FENECH ADAMI

(LIBELL - DANNI GHAL MALAFAMA - KAP. 248 ART. 28 – FAIR COMMENT - KUMMENT ĠUST)

MAĠISTRAT: DR. VICTOR G. AXIAK

5 ta' Ottubru 2020

IL-QORTI,

wara li kkunsidrat ir-rikors ta' Dr. Konrad Mizzi ("ir-rikorrent") ippreżentat fil-21 ta' Frar 2014,

wara li kkunsidrat ir-risposta ta' Dr Beppe Fenech Adami ("l-intimat") ippreżentata fl-1 ta' April 2014,

wara li rat id-dokumenti kollha li ġew esebiti fil-kors tal-kawża,

wara li rat illi din il-kawża ġiet assenjata lil din il-Qorti kif presjeduta permezz tal-assenjazzjoni magħmula ai termini tal-Artikolu 520(1)(a) tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta u tal-Artikolu 11(9) tal-Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta fil-31 ta' Ottubru 2019,

wara li semgħet it-trattazzjoni orali magħmula għan-nom

- tar-rikorrent, mill-Avukat Dr. Aron Mifsud Bonnici
- tal-intimat, mill-Avukat Dr. Joseph Zammit Maempel,

qed tagħti din is-

Sentenza

1. Il-programm mertu ta' din il-kawża ġie mxandar fuq l-istazzjon nazzjonali fl-20 ta' Frar 2014 fil-kuntest tal-konferenza stampa li kien ta l-Ministru rikorrenti xi ftit jiem qabel u l-intervent tiegħu sussegwenti fil-Parlament fejn kien ħabbar li wara

investigazzjoni interna twila l-Enemalta kienet kissret *racket* ta' tbagħbis ta' *smart meters* fost u minn impjegati tal-Enemalta fejn ġew skoperti mal-elf *smart meter* imbagħbas b'telf ta' tletin miljun euro fis-sena lill-Korporazzjoni. Il-Ministru kien ħabbar ukoll illi kienu ġew sospiżi numru ta' ħaddiema tal-Enemalta u li l-każ ġie riferut lill-Pulizija Eżekuttiva sabiex jittieħdu passi kriminali fil-konfront ta' dawn l-impjegati.

2. Din is-sejba wasslet għall-prosekuzzjoni u sejbien ta' ħtija ta' numru konsiderevoli ta' ħaddiema (inkluż *installers*) kif ukoll konsumaturi matul ix-xhur u snin sussegwenti. Naturalment il-każ qajjem kontroversja politika kbira u bħal ma' jiġri ta' spiss il-*media* spiċċat "l-arena tal-ġlied" bl-esponenti ewlenin taż-żewġ partiti ewlenin jkunu l-protagonisti. Fost affarijiet oħra beda jiġi allegat li persuna viċin ħafna tal-Ministru, ċertu Louis Attard, allegatament wieħed mill-*masterminds* wara dan l-iskandlu, kien ibbenefika minn trattament preferenzjali meta nħarġu l-akkużi kontrih sabiex b'hekk jeħel inqas minn impjegati oħra illi tressqu ukoll il-Qorti. Din il-persuna ġiet deskritta bħala l-widna tal-Ministru u bħala li ġie mogħti kariga ta' *Liaison Officer* fl-Enemalta kif ukoll promozzjoni u *allowance* mingħajr anqas biss kienet ħarġet sejħa.

3. Xi ftit jiem qabel ix-xandira mertu ta' din il-kawża, sewwasew fl-14 ta' Frar 2014, il-gazzetta "In-Nazzjon" ippubblikat artiklu prominenti fuq il-faċċata sħiħa ta' quddiem bit-titolu "***Skandlu minn persuna qrib Konrad Mizzi***" biswit ritratt tal-istess Ministru. [1] L-artiklu kellu sottotitoli prominenti li jaqraw "*Louis Attard huwa meqjus bħala l-vuċi tal-Ministru fid-distrett fuq issues bħal twaħħil ta' bozoz*" u "*Inħatar bħala liaison mal-Ministeru u ġie mogħti promozzjoni u allowance direttament mingħajr ebda' sejħa*".

4. Fil-21 ta' Frar 2014, l-intimat waqt xandira tal-programm "Dissett" fuq l-istazzjon nazzjonali TVM fost oħrajn qal fost oħrajn is-segwenti diskors: "*Għandu x'jiddefendi ruħu I-Ministru Konrad Mizzi. Issa jiġi hawnhekk u jgħidilna kif persuna Ii għażel hu bħala liaison Officer bejnu u bejn l-Enemalta, il-widna tiegħu fl-Enemalta, il-persuna maħtura minnu, il-persuna Ii mar għaliha u poġġieha hemmhekk, hija waħda mill-persuni maqbuda f'din ix-xibka ta' korruzzjoni. Għandu x'jiddefendi ruħu l-Gvern u jiġġustifika kif wara battalja kontra I-korruzzjoni, naqbdu lil min hu korrott, naqbdu lil min hu kompliċi fil-korruzzjoni u flok nieħdu passi kontrih, noħdulu b'idejh, ngħidulu kważi prosit, intuħ kważi parir legali u nħalluh jitlaq free.*"

[1] Fol. 2

5. Ftit xhur wara, fis-6 ta' Novembru 2014, waqt programm ieħor ta' Dissett fuq ix-xandir nazzjonali, il-Kap tal-Opposizzjoni ta' dak iż-żmien Simon Busuttil qal *inter alia* hekk: *"Nippretendi Ii l-Pulizija jagħmlu xogħolhom sew. Nippretendi Ii jagħmlu xogħolhom sew. Mhux kif għamlu fil-każ ta' Louis Attard Ii huwa viċin hekk ta' Konrad Mizzi illi jtellgħuh il-qorti fuq serq tal-elettriku mill-Enemalta meta huwa uffiċjal tal-Enemalta, b'akkużi inqas minn dak illi tellgħu Iil ħaddieħor. Mela skużi, ghax xi ħadd huwa viċin Konrad Mizzi ittellgħu il-qorti fuq serq tal-elettriku b'akkużi inqas biex jeħel inqas minn ħaddieħor"*

6. Fl-istess ġurnata ukoll, waqt konferenza stampa li saret fid-Dar Ċentrali tal-Partit Nazzjonalista, il-Membru Parlamentari George Pullicino qal fost oħrajn: "*Jaf il-Ministru Konrad Mizzi Ii dan ifisser Ii saret preferenza ma' dan l-uffiċjal tal-Enemalta? Jaf il-Ministru Konrad Mizzi Ii b'hekk ħa titnaqqaslu l-piena għaliha u mhux bi ftit se titnaqqaslu? Jaf il-Ministru Konrad Mizzi Ii dan jista' jkun każ ta' korruzzjoni u li dan il-każ sar biex nuża l-istess terminoloġija Ii jħobb juża l-Ministru Konrad Mizzi 'under his watch'?*"

7. Ir-rikorrenti ħassu malafamat f'dawn l-erba' istanzi u fetaħ erba' kawżi separati kontra Alex Attard bħala l-editur tal-gazzetta "In-Nazzjon" (rikors numru 50/2014), Beppe Fenech Adami (rikors numru 65/2014), Simon Busuttil (rikors numru 371/2014) u George Pullicino (rikors numru 372/2014) liema kawżi ġew assenjati kollha lil din il-Qorti diversement presjeduta. Għalkemm dawn il-kawżi mhux dejjem imxew flimkien, fl-14 ta' Marzu 2019 wara li ngħalaq l-istadju tal-provi l-partijiet kollha f'dawn il-kawżi ddikjaraw li kienu qed jaqblu illi l-provi kollha li nġiebu fl-istess kawżi għandhom japplikaw għall-kawżi kollha.

8. Din il-kawża titratta d-dikjarazzjonijiet li għamel l-intimat fil-programm "Dissett" fuq l-istazzjon nazzjonali fl-20 ta' Frar 2014. Fiż-żmien in kwistjoni l-intimat kien Membru Parlamentari (u għadu preżentement) u Viċi Kap għall-Affarijiet tal-Partit Nazzjonalista mentri r-rikorrent kien il-Ministru tal-Enerġija u l-Konservazzjoni tal-Ilma. Dak iż-żmien l-istorja kienet għada fil-bidu tagħha u x-xandira seħħet ftit jiem wara li faqqgħet l-istorja li kienet ta' interess nazzjonali u li bdiet tevolvi man mano fil-ġranet u fix-xhur sussegwenti.

9. Ir-rikorrent inizjalment ma' indikax liema parti mix-xandira ħassu malafamat biha tant illi l-intimat eċepixxa eċċezzjoni f'din is-sens. Sussegwentement permezz ta'

nota ppreżentata fl-14 ta' Lulju 2014[2] huwa indikat illi huwa ħassu malafamat bil-partijiet segwenti:

"Għandu x' jiddefendi ruħu l-Ministru Konrad Mizzi. Issa jiġi hawnhekk u jgħidilna kif persuna li għażel hu bħala liaison bejnu u bejn l-Enemalta, il-widna tiegħu fl-Enemalta, il-persuna maħtura minnu, il-persuna li mar għaliha u poġġieha hemmhekk, hija waħda mill-persuni maqbuda f' din ix-xibka ta' korruzzjoni. Għandu x' jiddefendi ruħu l-Gvern u jiġġustifika kif wara battalja kontra l-korruzzjoni, naqbdu lil min hu korrott, naqbdu lil min hu kompliċi fil-korruzzjoni u flok nieħdu passi kontrih, noħdulu b' idejh, ngħidulu kważi prosit, intuħ kważi parir legali u nħalluh jitlaq free."[3]

"Hija kwistjoni ta' ġudizzju ħażin li għamel il-Ministru. Kemm konna nitkellmu fuq responsabiltà' politika? Kemm konna nitkellmu? Issa għandna Ministru li għażel persuna, il-liason officer, il-persuna 'in between' bejnu, u bejn l-Enemalta, u din il-persuna fil-konfront tagħha hemm allegazzjonijiet ta' korruzzjoni. Jiena nistaqsi "kemm hemm persuni viċin il-Partit Laburista li huma fil-lista tal-elf ruħ li nqabdu jbagħbsu, li nqabdu jxaħmu jieħdu l-flus jew jirċievu l-flus . .. "[4]

"… issa għandha Gvern li nqabad il-liason officer tiegħu u s' issa għadu ma tressaqx il-Qorti. Għandna Gvern li għandu elf ruħ li bis-sistema tiegħu jaf illi xaħħmu, li marru jixtru lil xi ħadd, illi għamlu korruzzjoni, u dawk in-nies flok inressquhom il-Qorti . . . għax id-dinja ta' taħt fuq, 'the world upside down.'"[5]

10. Ir-rikorrent għalhekk talab lill-Qorti sabiex tillikwida d-danni morali dovuti lilu ai termini tal-artikolu 28 tal-Att dwar l-Istampa (Kap. 248 tal-Ligijiet ta' Malta), bl-ammont ma' jeċċedix is-somma ta' ħdax-il elf sitt mija u sitta u erbgħin euro u sebgħa u tmenin ċenteżmu (€ 11,646.87).

11. Apparti l-eċċezzjoni ġia msemmija rigward in-nuqqas tar-rikorrent li jindika l-parti malafamanti tax-xandira, liema eċċezzjoni ġiet imbagħad sorvolata, l-intimat eċepixxa b'mod ġenerali illi ma' hemm xejn libelluż f'dak li ġie mxandar stante illi huwa kien qiegħed jagħmel *value judgement* dwar politika attwali fil-kariga tiegħu ta' deputat parlamentari u allura dibattitu politiku li huwa l-pern tad-demokrazija.

---

[2] Fol 11 *et. seq.*
[3] Fol. 15 / pagna 4 para. 2 tat-trankrizzjoni
[4] Fol. 15 / pagna 4 para. 4 tat-transcription
[5] Fol. 15 / pagna 4 para 6 tat-transcription

Liġi applikabbli

12. Qabel xejn għall-finijiet ta' preċiżjoni għandu jingħad illi fl-14 ta' Mejju 2018, cioe' iktar minn erba' snin wara l-ftuħ ta' din il-kawża, daħal fis-seħħ permezz tal-Att XI tal-2018 il-Kap. 579 intitolat 'l-Att dwar il-Midja u l-Malafama'. Għalkemm b'effett mill-14 ta' Mejju 2018 ġie mħassar ukoll il-Kap. 248 tal-Ligijiet ta' Malta madanakollu ai termini tal-Artikolu 25(2) tal-Kap. 579:

    '*l-Att imħassar, kif fis-seħħ qabel ma jiġi mħassar permezz ta' dan l-Att, għandu jkompli japplika fir-rigward ta' kawżi pendenti fil-qorti fiż-żmien li jitħassar*'

13. Għaldaqstant huwa ċar illi huma d-dispożizzjonijiet tal-Kap. 248 (L-Att dwar l-Istampa) li japplikaw għall-kawża odjerna.

Value judgement u kumment ġust (*fair comment*)

X'jgħidu l-awturi u x'tgħid il-każistika

14. L-intimat jisħaq illi fid-dikjarazzjonijiet li għamel waqt ix-xandira televiżiva huwa kien qiegħed jesprimi "*value judgement*" dwar dak li skond hu għandu jwieġeb għalih ir-rikorrent. Għall-fini ta' din id-difiża f'azzjoni ta' malafama, filwaqt li mhuwiex meħtieġ li tiġi ppruvata l-verità tal-fatti, jeħtieġ li jintwera illi l-kumment huwa xprunat minn fatti li huma sostanzjalment veri.

15. Fis-sentenza mogħtija mill-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet '**Cumpănă and Mazăre v. Romania**' (deċiża 17 ta' Dicembru 2004) intqal hekk:

    "98 ... a careful distinction needs to be made between facts and value judgments. The existence of facts can be demonstrated, whereas the truth of value judgments is not susceptible of proof (see De Haes and Gijsels, cited above, p. 235, § 42, and Harlanova v. Latvia (dec.), no. 57313/00, 3 April 2003).

    99. Admittedly, where allegations are made about the conduct of a third party, it may sometimes be difficult, as in the instant case, to distinguish between assertions of fact and value judgments. Nevertheless, even a value judgment may be excessive if it has no factual basis to support it (see Jerusalem v. Austria, no. 26958/95, § 43, ECHR 2001-II)."

16. F'sentenza oħra mogħtija mill-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet '**Falzon v Malta**'[6] (deċiża 20 ta' Marzu 2018) il-Qorti trattat il-kunċett ta' 'value judgements' f' kuntest ta' diskors politiku:

"Indeed questioning the behaviour of a politician and holding the latter to account undoubtedly contributes to a debate of general interest for Maltese society as a whole. In this connection the Court reiterates that there is little scope under Article 10 § 2 of the Convention for restrictions on political speech or on debate concerning questions of public interest (see Bédat v. Switzerland [GC], no. 56925/08, § 49, ECHR 2016 and Karácsony and Others v. Hungary [GC], nos. 42461/13 and 44357/13, § 144, ECHR 2016 (extracts))."[7]

"64. The Court reiterates that Article 10 protects not only the substance of the ideas and information expressed, but also the form in which they are conveyed. Consequently, it is not for this Court, or for the national courts for that matter, to substitute their own views for those of the press as to what reporting technique should be adopted by journalists. Journalistic freedom also covers possible recourse to a degree of exaggeration, or even provocation (see, with further references, Bédat, cited above, § 58). In that light, the Court takes issue with the decisions of the domestic courts concerning unuttered statements, and their decisions to consider certain statements as factual (which they claimed had not been proved), as opposed to value judgments. Indeed, the Court's case-law has shown a broad and liberal interpretation of "value judgments" when it comes to journalistic freedom on matters of public interest, particularly concerning politicians (see, for example, Unabhängige Initiative Informationsvielfalt v. Austria, no. 28525/95, §§ 9 and 41, ECHR 2002-I, and Desjardin v. France, no. 22567/03, §§ 42, 48-49, 22 November 2007)."[8]

"65. It is true that even where a statement amounts to a value judgment, the proportionality of an interference may depend on whether there exists a sufficient factual basis for the impugned statement, since even a value judgment without any factual basis to support it may be excessive (see De Haes and Gijsels v. Belgium, 24 February 1997, Reports of Judgments and Decisions, § 47, and Jerusalem v. Austria, no. 26958/95, § 43, ECHR 2001-II)." However, in the instant case the factual basis at issue

[6] Falzon v Malta (45791/13) ECHR 106 (2018)
[7] Falzon v Malta (45791/13), para. 58 ECHR 106 (2018)
[8] Falzon v Malta (45791/13), para. 64 ECHR 106 (2018)

is to be found in the deputy leader's own speech, which he made in public (compare, Brasilier v. France, no. 71343/01, §§ 38 and 41, 11 April 2006)."

17. Relatata mad-distinzjoni bejn "fatti" u "value judgements" (distinzjoni illi bdiet issir mill-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem) hija d-distinzjoni bejn "fatti" u "fair comment" li oriġinat fil-*common law.* Fir-rigward tad-difiża ta' *fair comment,* fis-sentenza **London Artists Ltd. v. Emile Littler** (England and Wales Court of Appeal – Civil Division – 10.12.1968) il-mibki Lord Denning qal hekk:

"***The second point is whether the allegation of a "plot" was a fact which the defendant had to prove to be true, or was it only comment? In order to be fair, the commentator must get his basic facts right. The basic facts are those which go to the pith and substance of the matter: see Cunningham-Howie v. Dimbleby [1951] 1 K.B. 360, 364. They are the facts on which the comments are based or from which the inferences are drawn - as distinct from the comments or inferences themselves. The commentator need not set out in his original article all the basic facts: see Kemsley v. Foot [1952] A.C. 345; but he must get them right and be ready to prove them to be true. He must indeed afterwards in legal proceedings, when asked, give particulars of the basic facts: see Burton, v. Board [1929] 1 K.B. 301; but he need not give particulars of the comments or the inferences to be drawn from those facts. If in his original article he sets out basic facts which are themselves defamatory of the plaintiff, then he must prove them to be true: and this is the case just as much after section 6 of the Defamation Act, 1952, as it was before. It was so held by the New Zealand Court of Appeal in Truth (N.Z.) Ltd. v. Avery [1959] N.Z.L.R. 274, which was accepted by this court in Broadway Approvals Ltd. v. odhams Press Ltd. [1965] 1 W.L.R. 805. It is indeed the whole difference between a plea of fair comment and a plea of justification. In fair comment he need only prove the basic facts to be"***

18. Dwar din id-difiża Gatley jgħid kif ġej:

"To succeed in a defence (of fair comment) the defendant must show that the words are comment, and not a statement of fact. However, an inference of fact from other facts referred to may amount to a comment. He must also show that there is a basis of fact for the comment, contained or referred to in the matter complained of, at least to the extent of indicating that what is being stated is comment Finally, he must show that the comment is on a matter of public interest, one which has expressly or implicitly put before the public for judgment or is otherwise a matter with which the public has a legitimate concern. If the

Claimant can show that the comment was actuated by malice (which for this purpose means that the defendant was not expressing his genuine opinion) he will defeat the plea. It is not enough, however, to show that the comment was prejudiced or exaggerated or "unfair'' in the ordinary sense of that word." [9]

19. Fis-suċċint, l-elementi tad-difiża tal-*fair comment* skond Gatley kif sussegwentement elaborati mill-Qrati tagħna[10] huma għalhekk ħamsa:

    1. Il-kumment irid ikun ġie msejjes fuq fatti li jkunu ssemmew fil-pubblikazzjoni li minnha jitressaq l-ilment;
    2. Il-fatti imsemmija jridu ikunu sostanzjalment veri;
    3. Jekk il-kumment ikun dwar imputazzjoni ta' motivi korrotti jew dizonesti irid jintwera li dan il-kumment kien ġustifikabbli jew mistħoqq;
    4. Il-kumment irid ikun tali li jikkwalifika bħala kritika u mhux żebliħ, tgħajjir jew insolenza; u
    5. Il-kumment irid jagħti l-fehma onesta tal-kummentatur u l-pubblikazzjoni ta' dik il-fehma ma tkunx saret b'ħażen jew bil-ħsieb preċiż li jweġġa' lil dak li jkun.

Provi

20. Id-diversi dikjarazzjonijiet li għamel l-intimat <u>fil-konfront tar-rikorrent</u> jistgħu jiġu sinteżizzati fis-segwenti:

    1. Ir-rikorrent għażel u ħatar persuna (wara identifikata bħala Louis Attard fix-xhieda tal-intimat tat-28 ta' Mejju 2018) bħala liaison bejnu u bejn l-Enemalta biex tkun il-widna tiegħu hemmhekk.
    2. Din il-persuna kien hemm allegazzjonijiet ta' korruzzjoni fil-konfront tagħha.
    3. Il-Ministru għalhekk għamel ġudizzju ħażin meta għażel u ħatar lil din il-persuna.

21. Mix-xhieda mogħtija fil-kors ta' dawn il-proċeduri *inter alia* ħarġu l-provi segwenti dwar l-ewwel allegazzjoni:

    1. 09.05.2014 - **Roberto Cristiano**, Executive Director (Human Resources) fi hdan l-Enemalta xehed u pprezenta dokumenti in sostenn tax-xhieda tieghu,

---

[9] Gatley on Libel and Slander Sweet and Maxwell (London) 11th ed., pagna 336
[10] Ara perezempju **<u>Dr Louis Galea vs Etienne St John u Felix Agius</u>** (Rif Nru 946/1997 JRM deciza fit 30 ta' April 2015)

kif gej: *"Jiena nikkonferma li Louis Attard huwa impjegat ta' l-Enemalta u ilu impjegat maghha mis-16 ta' Mejju tat-2005 ... Fl-14 ta' Lulju 2010 eventwalment wara harga ghall-applikazzjoni ghal Head of Accounts kien gie appuntat Head of Account ta' l-Enemalta. U meta kien attwalment inghata l-post ta' Head of Accounts hu kellu kuntratt definit ta' tliet snin fil-post ta' Head of Accounts li kien allura jiskadi fl-14 ta' Lulju 2013. Izda fl-14 ta' Jannar 2013 hu nhargitlu ittra fejn gie dikjarat illi hu minn dak inhar kien ikkonsidrat bhala li kellu kuntratt indefinit. Jirrizulta illi xahar wara illi inghata l-post ta' Head of Account hu gie rilokat minn dak id-Dipartiment ghal gewwa l-commercial division fi hdan l-Enemalta... Illum il-gurnata minhabba f' kwistjonijiet f' investigazzjoni s-sur Attard jinsab sospiz, izda qabel ma kien sospiz hu zamm in-nomentatura ta' Head of Accounts izda peress illi l-commercial division eventwalment inghalqet huwa baqa' bhala Head of Accounts fi hdan il-contracts unit ta' l-Enemalta... nerga' nikkonferma illi promotions ma inghatax, allowance ma inghatax, u ma nhatarx bhala Liaison mal-Ministeru. Nghid ukoll illi dwar il-kwistjoni ta' bozoz dina hemm sistema li tigi adoperata mal-Kunsilli Lokali fejn ir-rapport isir l-Kunsill Lokali u l-Kunsill Lokali eventwalment jirrapporta lill-Enemalta sabiex jitwahhlu l-bozoz jew jigu rimpjazzati l-bozoz."*

2. 09.05.2014 - **Renee Mercieca**, Advisor mal-Ministru Konrad Mizzi fir-rigward ta' *Human Resources* xehed hekk: *"Jiena qabel lil Ministru Mizzi kont nafu fir-Raba' Distrett ghax kont nahdem fil-Kampanja tieghu u kont nghinu fl-elezzjoni wkoll. Louis Attard jiena qatt ma iltqajt mieghu. Ir-rikorrent – il-Ministru Mizzi kien attwalment gie elett fuq id-Distrett tar-Raba' Distrett biss. ... Louis Attard qatt ma kien fil-Ministeru, qatt ma rajnieh fil-Ministeru, qatt ma semmejnieh fil-Ministeru, u qatt ma kellu l-ebda konnessjoni mal-Ministeru tar-rikorrent il-Ministru Konrad Mizzi...Louis Attard qatt ma ghen fl-ebda mod fil-kampanja elettorali. Mil-kariga illi ghandi u mill-informazzjoni li ghandi jien qatt ma kont infurmat illi Louis Attard kien 'liaison' mal-Ministeru ...Jiena nista' nikkonferma illi in vista ta' l-involviment tieghi fl-elezzjoni tar-rikkorent kont nafhom kollha l-canvassers li kellu r-rikorrent, u nista' nikkonferma illi Louis Attard ma kienx wiehed mill-canvassers tar-rikorrent...Qed nigi miltub jekk huwiex minnu illi attwalment Louis Attard kien il-liaison bay ic-Chairman's office u d-Distrett u l-Ministeru u kif ukoll mal-kumitati tal-Parti fi hdan id-Distrett – ir-Raba' Distrett dawr l-ilmenti illi kienu jidhlu kemm fil-Ministeru u kif ukoll fl-Enemalta : u nghid illi dana huwa skorrett u ma huwiex minnu."*

3. 08.06.2015 – L-istess xhud **Renee Mercieca** jgħid ukoll illi: *L-isem ta' Louis Attard u dwar jekk nafux nghid illi jiena dan l-isem tieghu sirt nafu fuq il-mezzi tax-Xandir meta issemma' fuq il-mezzi tax-Xandir, iżda qabel jiena dan Louis Attard la itlqajt mieghu u lanqas naf min hu. Fil-kampanja elettorali ta' Dr Konrad Mizzi jiena kont wiehed mill-helpers principali ta' Dr Konrad Mizzi, u allura jiena kont involut l-hin fil-kampanja elettorali tieghu. Fil-kampanja elettorali ta' Dr Konrad Mizzi Louis Attard ma kienx involut u lanqas kien b' xi mod jew iehor vicin jew qatt ikkomunika mal-Ministru Mizzi. Louis Attard ma kellu ebda rabta mal-Ministeru bl-ebda mod. Louis Attard jiena qatt ma kont nafu gewwa l-Ministeru ta' Dr Konrad Mizzi. U jien nghid illi Louis Attard qatt ma dahal fil-Ministeru ta' Dr Konrad Mizzi. U allura huwa skorrett li wiehed jghid li Louis Attard kien vicin hafna ta' Dr Konrad Mizzi...Louis Attard ma nafx illi qatt kellu xi rabta ma' xi entita` illi taqa' taht il-Ministeru ta' Dr Konrad Mizzi. Mill-Media lokali sirt naf illi Louis Attard huwa impjegat ta' l-Enemalta. Li nista' nghid huwa li Louis Attard ma kien ikoordina ebda xoghol ghal Ministru u ma kellu l-ebda direttiva biex jikkoordina xoghol ghall-Ministeru"*

"... Gie allegat illi dan Louis Attard huwa persuna vicina hafna ta' Dr Konrad Mizzi imma nghid illi dan ma huwa minnu assolutament xejn, huwa skorrett. Louis Attard ma ghandu l-ebda funzjoni fil- Ministeru ta' Dr Konrad Mizzi. Jiena lil dan Louis Attard di vista ma nafux; qatt ma rajtu l-Ministeru u qatt ma iltqajt mieghu, u qatt ma rajtu ma' Dr Konrad Mizzi."

4. 23.06.2014 **-** Ir-rikorrent **Konrad Mizzi** xehed hekk permezz ta' affidavit: *"Jien ħrigt u gejt elett mir-raba' dlstrett, Ii jikkompredi r-Rahal Gdid, Tarxien, Santa Lucia, Gudja, Hal Ghaxaq, parti mill-Fgura u parti mill-Marsa. Jekk Louis Attard ghandu xi konnessjonl ma' dawn I-irhula jien ma nafx biha. Minn verifiki Ii ghamilt irrizultali Ii huwa residenti il-Mosta. Irrid nghid ukoll Ii dan Louis Attard ma kien bl-ebda mod involut lil-kampanja biex jien nigi elett u fil-fatt lanqas qatt ma kien prezenti fl-ufficcju elettorali tieghi fi Triq il-Qalb ta' Gesu, ir-Rahal Gdid. Lanqas qatt ma kien prezenti mieghi waqt il-kampanja u anzi nzid ukoll li ianqas kien jassisti lil xi hadd fit-tim elettorali tieghi u ma nafx Ii qatt attenda ghal xi attivita tal-massa bhala parti mill-kampanja elettorali tieghi... Irrid nghid Ii jien qatt ma tajt struzzjonijiet biex ikun hemm liaison officer fuq kwistjonijiet bhal dawn, li jaqghu fil-kompetenza tal-Enemalta innifisha. Ninsab infurmat illi l-Enemalta, mbaghad ghandha ufficjal identifikat biex iservi ta' punt ta' referenza ghall-Kunsilli Lokali meta jkollhom bzonn ta' xi asslstenza mill-Korporazzjoni. Niddikjara u nenfasizza Ii Louis*

Attard ma kienx il-liaison Officer nominat, liema pozizzjoni mtliet minn persuna ohra...Sa fejn naf jien, Louis Attard qatt ma kien fl-ufficini tal-Ministeru gewwa l-Berga ta' Kastilja u jien ma kelli ebda kuntatt mieghu ... minn verifiki li ghamilt hareg li Attard ma ha ebda promozzjoni kemm ili nokkupa l-kariga ta' Ministru, izda ghall-kuntrarju, l-ahhar promozzjoni li ha kienet taht il-gvern preċedenti"

5. 26.10.2015 – L-istess **Konrad Mizzi** xehed hekk *viva-voce*:

"*Dr. Peter Fenech: Inti qed tghid illi qabel l-elezzjoni ma kont tafu b' xejn lil Louis Attard?*

Xhud : Jekk tghidli min hu u turini r-ritratt tieghu minhiex kapaci nidentifikah. Niltaqa' ma hafna nies jigifieri mhux ser nghidlek li qatt ma rajtu imkien, pero` bhala persuna ma niftakarx li ghandi assoccjazzjoni li huwa qrib tieghi ...jew li huwa liaison officer tal-Ministeru tieghi, zgur li le ...

Dr. Peter Fenech: U jekk nghidlek u nistaqsik jekk kienx wiehed minn dawn il-groups li kienu jduru mieghek fil-house visits x' tghidli?

Xhud : Zgur li le hundred percent.

Dr. Peter Fenech : Xi hadd li kien jippartecipa fl-attivitajiet politici tieghek?

Xhud : Zgur ma kienx organizer fl-activities tieghi hundred percent.

Dr. Peter Fenech : Ejja mmorru ghal wara l-elezzjoni. Avvicinak wara l-elezzjoni?

Xhud : Ma niftakarx li avvicinani...

Dr. Peter Fenech : Ara, qatt wassallek xi dokumenti wara l-elezzjoni Louis Attard?

Xhud : Ma niftakarx li qatt wassalli xi dokumenti; qed nghidlek lanqas ngharfu jekk narah; u fuq il-mistoqsija ta' qabel li staqsejtni inti – le qatt ma kien liaison officer tieghi; qatt ma kien responsabbli mill-bozozz min-naha tal-Ministeru at least; dawk huma responsabbilta` ta' l-Enemalta. L-unika liaison

officer li hemm gewwa l-Enemalta huwa ghal dak li ghandu x' jaqsam mal-Kunsill Lokali u dan il-persuna ma huwiex Louis Attard...

Xhud : Jiena staqsejt lil nies tal-customer care iva, ghedtilhom "dan il-persuna min hu?" first of all, ghax lanqas kont naf min hu; bdejt minn hemm hekk. Number 2, ghedtilhom x' gara? Kien sospiz. Ikkonfermajt. X' kien jaghmel bhal role, iva staqsejthom; u kkonfermajt li huwa kien impjegat ta' l-Enemalta u mhux tal-Ministeru. Ma kienx liaison officer tal-Ministeru kif intqal ....

Dr. Peter Fenech : Iva, imma l-mistoqsija tieghi kienet ftit differenti. Inti ivverifikajt li hadd minn dawn il-persuni, inti semmejtli il-customer care, jiena wessajthielek ftit iktar ghal position of trust? …

Xhud : Iva ivverifikajt .

Dr. Peter Fenech : Hadd minnhom ma kien ta l-ebda responsabbilta` lil Louis Attard?

Xhud : Le...

Dr. Peter Fenech: Ha nohroglok issa minn l-ambjent politiku ghal dawk li huma Kazini jigifieri. Jien qed nistaqsik jekk Louis Attard barra minn xi kazin politiku qatt iltaqa' mieghek. Qattx kien go laqgha fejn inti kont prezenti.

Xhud : Ara, ma niftakarx li qatt iltqajt ma' Louis Attard. Jekk kien f' kamra fejn kont hemm jiena u ghedtlu 'hello' ma nistax nghidlek iva jew le. Pero` qatt ma kelli discussions fuq responsabbiltajiet mieghu hundred percent. Qatt ma tatju instructions biex jaghmel – biex jaqdini fuq certu affarijiet hundred percent, jew in-nies tieghi. Jigifieri hemm hekk nista' nghidlek zgur li ma kienx parti mit-team tieghi, ma kienx parti mill-campain tieghi, ma kienx parti min-nies li organizzawli l-campain; u kelli numru ta' nies u ghandi l-lista taghhom. Jigifieri nassigurak li m' hemmx – ma kien hemm l-ebda rabta ma' Mr Attard u jiena."

6. 16.11.2015 – L-istess **Konrad Mizzi** xehed *viva-voce inter alia* kif ġej:

"Xhud: *Hawnhekk again ghandna akkuza li jiena lil dan il-persuna appuntajtu jiena, li ma hu vera xejn. Huwa qrib tieghi, li m' hu vera xejn. Kien il-widna tieghi gewwa l-Enemalta, li mhu vera xejn. Mhux talli hekk talli qed jinsinwa*

hawn hekk li kwazi kważi qed nghattu l-korruzzjoni, li nehdulu b' idejh, intaptpulu fuq dahru u nghidulu prosit! This is completely wrong, bil-kontra. Dan il-persuna mhux talli li ma ghandix x' naqsam mieghu jien xejn, ma appuntajtux jien. Il-promotions li ha hadhom taht gvern Nazzjonalista. Sar haddiem tal-post gewwa l-Enemalta taht il-gvern precedenti. Taht dan il-gvern meta nqabad hadu l-azzjoni kontrih, u proceduri kontrih... Tajjeb li nghid Dr Mifsud Bonnici, irrespectively ukoll minn l-isem tal-persuna, dak li inqal huwa libelluz. Jien ma ghandi l-ebda liaison officer li inqabad li prattikament huwa l-liaison officer tieghi; li inqabad jisraq, li huwa il-widna tieghi l-Enemalta. U this is slanderous irrespective min hu l-persuna...

Dr Aaron Mifsud Bonnici : Issa fuq l-ahhar sentenza f' dan il-paragarfu li ccitajt inti tghid; fejn qed jinghad "li ghandu jiddefendi ruhu l-gvern u qed jinghad hekk : illi naqbdu lil min hu korrott, naqbdu lil min hu komplici fil-korruzzjoni u flok niehdu passi kontrih nehdulu b' idejh, nghidulu kwazi 'prosit', intuh kwazi parir legali u inhalluh jitlaq free." Ghal rigward Louis Attard jew xi persuni ohra li kienu involuti f' dan is-serq li qed taghmel referenza ghalih, inti ghamilt xi haga minn dan kollu li qed jinghad hawn? Jigifieri li taghtih parir legali, tehodlu b' idejh, thallih jitlaq free, ma tiehux passi kontrih …

Xhud: Zgur li le; pjuttost bil-kontra. Ahna hadna azzjoni immedjata fuq kull min prattikament baghbas fil-meters. Kull minn kien hemm allegazzjonijiet tal-korruzzjoni fuqu hadna azzjoni immedjata. Anke meta kien hemm allegazzjonijiet fuq affarijiet ohrajn. Jiena I'm well known li hadt azzjoni mall-ewwel. Jigifieri for sure - le. Zgur li dejjem hadt azzjoni, u nemmen li dan it-tip ta' kiem huwa libelluz hafna, ghax qed jghid li biex nghid hekk li ghednielu 'prosit'; I mean this is clearly wrong...

Dr Aaron Mifsud Bonnici: Bhala fatt din il-persuna li huma qed jirreferu ghalih bhala "l-liaison officer" tressaq il-qorti? Xhud : Yes, my understanding huwa li iva tressaq il-qorti."

7. 14.07.2014 – **Fredrick Azzopardi**, dak iż-żmien Kap Esekuttiv tal-Enemalta xehed *inter alia* kif ġej: "*jiena Kap Ezekuttiv ta' l-Enemalta li hija kariga li ili inkopri mill-ewwel (1) ta' Jannar ta' din is-sena 2014 ... Dwar il-persuna Louis Attard li dwaru qed jinghad illi kien il-liaison Officer involut fl-Enemalta : nghid illi llum il-gurnata dan Louis Attard huwa sospiz. Meta jiena dhalt fl-inkarigu Louis Attard kellu l-kariga ta' Head of Accounts. Ninsab infurmat*

ukoll illi din il-kariga kienet inghatat lilu jekk ma nizballjax minn Jannar 2013. F' Jannar 2013 li naf bic-cert huwa li Louis Attard inqaleb b' kuntratt indefinittiv. Li gara huwa li f' Jannar 2013 kien hemm diversi persuni illi kellhom il-kuntratt taghhom kien ghadu ma inghalaqx, fosthom Louis Attard, u l-kuntratt taghhom gie imgedded b' rizultat illi spiccaw illi kellhom il-post taghhom indefinit fi hdan l-Enemalta...Mitlub nghid jekk jiena naf jekk Louis Attard kienx qatt lisason officer bejn il-Ministru u l-Enemalta : nghid illi jiena ma nafux dan. Jekk kellix indhil min-naha tal-Ministru Konrad Mizzi jew le fuq l-investigazzjonijiet jiena nghid anzi bil-maqlub, kelli mano libera sabiex naghmel dak kollu li kien necessarju sabiex issir l-investigazzjoni kollha, u ghadha sallum."

8. 18.01.2016 – L-istess xhud **Fredrick Azzopardi** xehed hekk:

"Xhud : Jien bazikament kif ghedt fil-bidu, jien dhalt fl-Enemalta Jannar 2014. Louis Attard spicca jew gie sospiz minn l-Enemalta approximately lejn l-10 – 11 –12 ta' Frar, f' dak l-ilma. Jigifieri Louis Attard ftit li xejn iltqajt mieghu, imma Louis Attard kien il-grad tieghu bhala …accounts, u iva, gie li nircievi xi emails ta' xi persuna li forsi jew trid li ndahhlu s-servizz, jew ilha tikomplejnja ma' l-Enemalta, u mhux l-ewwel darba nahseb li f' dawk il-hames ġimghat forsi ghaddjetlu minn kaz – tnejn, l-iktar forsi tlieta peress il hu kien anke midhla ta' l-Enemalta, wiehed mill-processi...jekk ghaddejtlu xi zewg kazijiet – tliet kazijiet li qed nghid biex nipprova bhal ma nghaddi lil hafna nies internament, - isma' ghandna dan il-kaz, hemm dan il-konsumatur qed jikkomplejnja ara x' irid forsi naqduh. Jigifieri ma kellu l-ebda, almenu min-naha tieghi, b' xi mod trattat u ma kelli l-ebda indikazzjoni li kien involut jew kellu xi link jew li qed jaqdi lil xi hadd partikolari...

Dr Aaron Mifsud Bonnici : Issa bil-kontra, min-naha tal-Ministeru in segwitu ghal din l-investigazzjoni kellek xi inputs specifiku ghal rigward Louis Attard fis-sens illi ghandek titrattah b' mod differenti?

Xhud : Assolutament, jiena l-instructions li dejjem ..

Dr Aaron Mifsud Bonnici : Assolutament le.

Xhud : Le. L-instructions li dejjem kelli, l-instruction li dejjem kelli mill-Ministru ovvjament biex ma nharisx lejn ucuh. Mhix kwistjoni ta' Louis Attard. Il-

Ministru dejjem jghidli b' mod generali - isma' ma nharsux lejn ucuh fejn jidhol – f' kollox, partikolarment fejn jidhol serq ovvjament."

9. 03.02.2015 – **Louis Attard** xehed hekk:

"*Dr Peter Fenech : Sur Attard il-Ministru Konrad Mizzi tafu?*

Xhud : Nafu minn wiccu meta kien jahdem l-Enemalta.

Il-Qorti : Jigifieri qabel ma' kien Ministru.

Xhud : Ehe da zghur qabel ma' kien Ministru kien jahdem l-Enemalta.

Il-Qorti : U qabel ma kien fil-politika?

Xhud : Ezattament. Qatt ma kellimtu jigifieri, imma ..

Dr Peter Fenech : Meta kien il-Ministru Mizzi ddikjara li kien ser jikkontesta l-elezzjoni ghal parlament Malti, jigifieri qed nitkellmu qabel l-elezzjoni f' dan l-istadju, inti kellek xi opportunitajiet illi tkun prezenti f' xi affarijiet organizzati minnu jew minn nies minn ta' madwaru?

Xhud : Qatt.

Dr Peter Fenech : Wara l-elezzjoni, hawnhekk haw allegazzjoni illi inti kont persuna li kont qed tiehu hsieb xi liaising mal-Ministeru, x' ghandek xi tghid fuq dan?

Xhud : Le. Kien hemm persuni ohra jigifieri u mhux jien...

Dr Peter Fenech : ... Hawnhekk haw l-allegazzjoni illi kont qed taghmel xi liaising dwar twahhil ta' bozozz; xi tghidli dwar dan?

Xhud : Qatt.

Dr Peter Fenech : Inti kellek xi relazzjoni ..?

Xhud :Mal-Ministru ma ghandux x' jaqsam.

Dr Peter Fenech : Le mhux mal-Ministru ..

Xhud : Gieli talabni xi hadd imma mhux il-Ministru jigifieri.

Dr Peter Fenech : Tajjeb, mela ghidli. Jiena mhux fuq il-Ministru qed nistaqsik f' dan l-istadju, qed nistaqsik fuqek. Gie li talbek xi hadd? ...

Xhud: Daqqa is-CEO. Dan anke qabel kienu jsiru jigifieri.

Dr Peter Fenech : Ma jimpurtax. Mhux dik il-mistoqsija

Xhud :..... fl-amministrazzjoni l-ohra

Il-Qorti : U x' kienu jistaqsuk biex taghmel?

Xhud : Per ezempju applikazzjoni biex ihaffuha ghal new services hekk, u affarijiet hekk. Issa dan qed isemmi bozza. Gieli bozza ...

Il-Qorti : U ghaliex kienu jkellmu lilek? Kienu jkunu tahtek dawn l-applications?

Xhud : Le le mhux tahti. Biex nghinhom ..

Il-Qorti : Biex tifhem il-Qorti; kif kont tghinhom? X' kont taghmel?

Xhud : Incempel.

Il-Qorti : Kont iccempel lil min qed jiehu hsieb l-applications ..

Xhud : Biex inkunu nistghu inhaffuha. Dik.

Dr Peter Fenech : Ghalfejn is-CEO kien icempel lilek jekk joghgbok?

Xhud : Jien "gieli" qed nghid mhux qed nghid dejjem ..

Dr Peter Fenech : Gieli. Jien ma ghedtlekx li dejjem jiena.

Xhud : Ghax jien ma stajtx. Kif ghedtlek bix-xoghol li kelli ma stajtx inzid izjed ma' li kelli.

Il-Qorti : Sur Attard qed tipprova tifhem il-Qorti. Ghaliex kienu jaghmlu telefonati lilek u mhux per ezempju lil xi hadd iehor?

Dr Peter Fenech : Fid-Dipartiment responsabbli per ezempju ...

Xhud : Issa ma nafx ghaliex kienu icemplu lili...

Dr Peter Fenech : Allura tispjega lill-Qorti min kien ifittxek? Apparti s-CEO. apparti s-CEO, issa dak ga semmejtulna; min aktar kien ifittxek ghal dawn l-affarijiet li jkollhom bzonn nghidu ahna mhux ta' kuljum imma li jkollhom bzonn barra minn normal min kien ifittxek?

Xhud : Gieli anke c-Chairman...

Il-Qorti : Jigifieri minn Ministeri ohra kienu jcemplulek?

Xhud : Le lanqas minn Ministeri.

Il-Qorti : Le.

Dr Peter Fenech : U mill-Ministeru ta' … stess

Xhud : Le le qatt mill-Ministeru qatt...

Dr Peter Fenech : Ara Sur Attard ha naqralek x' hawn hawnhekk. Hawnhekk jghid illi s-sors jispjega kif Louis Attard huwa meqjus bhala l-vuci fuq issues bhal twahhil ta' bozoz, u issues ohrajn all right, imma l-ohrajn ...; issa x' tghidli fuq dan Sur Attard...

Xhud : M' hu veru xejn...

Dr Peter Fenech : ... qed nistaqsik in-nies kienu jfittxuk ghal xi raguni? Qabel uzajt il-kelma 'tippresta' forsi ma kontx …forsi ma fhimtnix allura ser inbiddilha dik il-kelma. In-nies kienu jigu ghandek ghal xi raguni?

Xhud : Ghax il-karattru tieghi li nghid. Jigifieri kont naghmilha anke fl-amministrazzjoni l-ohra din jien; ma nafx 'il ghala...

Dr Peter Fenech : Qed nitkellem Enemalta taqsam distretti. Il-mistoqsija tieghi kienet l-ghajnuna li kienet tintalab kienet koncentrata f' xi area partikolari? Ara jekk tiftakarx

Xhud : Le ma kinetx ...

Dr Peter Fenech : Ma tafx. Hawnhekk hawn ukoll ghadni kemm qrajtlek - persuna qrib il-Ministru. Inti tichdu dan?

Xhud : Da zgur li nichdu lanqas qatt ma kellimtu jekk hekk lill-Ministru jien."

22. Rigward id-dikjarazzjoni tal-intimat illi kien hemm allegazzjonijiet ta' korruzzjoni fil-konfront ta' Louis Attard, fis-27 ta' Ġunju 2016 xehed l-Ispettur **Matthew Vella** mill-Economic Crimes Unit li ta rendikont (u esebixxa dokument f'dan ir-rigward) ta' min kienu l-persuni li tressqu l-qorti akkużati bi tbagħbis ta' smart meters mis-sena 2014 'il quddiem u tal-akkużi li ġew dedotti fil-konfront ta' kull persuna li ġiet akkużata. Huwa *inter alia* xehed illi d-dokument li esebixxa jikkonċerna "*sitt (6) persuni li l-kawża tagħhom inqatgħet bejn l-2014 u l-2016, u għoxrin (20) persuna li l-kawża għadha subgudice. Minn dawn għandna ħdax-il persuna (11) li kienu impjegati ta' l- Enemalta, u ħmistax (15) li kienu l-konsumaturi ta' l-Enemalta".* Mid-dokument esebit jirriżulta illi Louis Attard kien tressaq il-Qorti fit-12 ta' Awwissu 2014 bħala wieħed minn grupp ta' sittax-il persuna (impjegati u konsumaturi). Numru ta' persuni oħra fi gruppi iżgħar tressqu iktar qabel u xi persuni tressqu iktar wara.

23. Louis Attard tressaq fost oħrajn:

    1. bl-akkuża illi kkorrompa uffiċjal jew impjegat pubbliku, Iiema uffiċjal jew impjegat pubbliku, in konnessjoni mal-kariga jew impjieg tieghu, talab, irċieva jew aċċetta għalih jew għal ħaddieħor xi rigal jew wegħda jew offerta ta' xi rigal fi flus jew f'utli ieħor, jew ta' xi vantaġġ ieħor, Ii għalihom huwa ma kellux jedd, u barra milli aċċetta l-ħlas, il-wegħda jew l-offerta, dan l-istess uffiċjal jew impjegat fil-fatt naqas Ii jagħmel dak Ii hu fid-dmir tieghu Ii jagħmel; u

    2. bl-akkuża li kkorrompa u kien kompliċi ma uffiċjal jew impjegat f'amministrazzjoni pubblika, jew li kkorrompa u kien kompliċi ma mpjegat tal-Gvern jew mal-Gvern, liema mpjegat sew jekk kellu kemm jekk ma kellux jedd Ii jesiġi flus jew ħwejjeġ oħra bħala salarju tad-dmirijiet tieghu, jew akkont tal-Gvern jew ta' stabbiliment pubbliku, taħt il-libsa tal-kariga tieghu,

esiġa dak Ii l-liġi ma tippermettix, jew iżjed minn dak Ii tippermetti l-liġi, jew qabel iż-żmien Ii jmiss skont il-liġi;

24. Għalhekk rigward id-dikjarazzjoni tal-intimat illi kien hemm allegazzjonijiet ta' korruzzjoni fil-konfront ta' Louis Attard din tirriżulta li kienet dikjarazzjoni korretta.

25. Mill-assjem tal-provi ħareġ ċar pero illi ma' teżisti l-ebda relazzjoni, kemm fuq bażi ta' politika u anke fuq livell ta' xogħol, bejn Louis Attard u r-rikorrent Konrad Mizzi. Diversi xhieda fosthom Roberto Cristiano (Executive Director Human Resources – Enemalta), Renee Mercieca (Advisor mal-Ministru Konrad Mizzi fir-rigward ta' *Human Resources*) u Fredrick Azzopardi (dak iż-żmien Kap Eżekuttiv tal-Enemalta) apparti r-rikorrent innifsu u Louis Attard ikkonfermaw dan il-punt b'mod li ma' jħalli l-ebda dubbju għall-Qorti.

26. Inoltre d-dokumenti kuntrattwali esebiti minn Roberto Cristiano juru illi ċ-ċaqliq fil-karriera ta' Louis Attard bħala ħaddiem tal-Enemalta kollha seħħew fil-perjodu qabel ma' kien hemm il-bidla fl-amministrazzjoni f'Marzu 2013. Qatt ma' nħatar bħala *Liaison Officer* u fuq kollox m'huwiex il-każ illi huwa nħatar jew b'xi mod ġie magħżul mir-rikorrenti.

27. Mill-provi prodotti lanqas ma' jirriżulta li s-Sur Attard kien il-widna tal-Ministru fl-Enemalta. Addirittura s-Sur Attard ma' kien jirrappreżenta jew javviċina lill-Ministru fuq xejn, la fuq livell politiku u lanqas bħala liaison fuq livell ta' xogħol.

28. Huwa vera illi Louis Attard kien ħaddiem li jgawdi ċertu fiduċja fl-ogħla strati tat-tmexxija tal-Enemalta, tant illi f'numru ta' drabi huwa kien jitqabbad (kemm mic-*Chief Executive* u kemm mic-*Chairman* innifsu) biex jiffaċilita u jħaffef ċertu applikazzjonijiet (a propożitu, il-Qorti m'hijiex ser tidħol fuq il-legalita' o meno jew l-etika ta' dan ix-xogħol li kien jiġi delegat lilu, għaliex mhuwiex kompitu neċessarju għall-iskop ta' din il-kawża). Però dan bl-ebda mod ma' jfisser illi kien hemm xi relazzjoni bejn Attard u r-rikorrent.

29. Il-Qorti tifhem illi l-kuntest li fih saru d-dikjarazzjonijiet mill-intimat huwa "*a matter of public interest*". Indubbjament id-dibattitu kien ta' natura politika u l-kritika kienet tirrigwarda avvenimenti li kienu ta' importanza nazzjonali. L-importanza tal-avveniment kien rikonoxxut mill-istess rikorrent meta fil-ġurnata tat-12 ta' Frar 2014 kien għamel stqarrija parlamentari fuq l-avvenimenti li kienu qed isseħħu f' dak li jirrigwarda s-serq ta' elettriku.

30. Madanakollu dan waħdu mhux biżżejjed biex jiġġustifika d-difiża tal-fair comment fir-rigward tad-dikjarazzjoni skorretta li Louis Attard ġie magħżul u tqiegħed hemm mir-rikorrent u li dan għamel ġudizzju ħażin meta poġġih hemmhekk.

31. Il-Qorti għalhekk ma tqisx illi din id-dikjarazzjoni tal-intimat tista' titqies bħala value judgement jew fair comment u għalhekk l-eċċezzjoni fir-rigward ta' din id-dikjarazzjoni ma' tistax tiġi milqugħa.

32. Mhux l-istess jista' jingħad però għad-dikjarazzjoni illi kien hemm allegazzjonijiet ta' korruzzjoni fil-konfront ta' Louis Attard li kienet dikjarazzjoni korrettissima u tikkwalifika ukoll bħala bażi għal kumment ġust fuqha.

33. Fir-rigward tad-dikjarazzjoni tal-intimat illi *"Għandu x'jiddefendi ruħu l-Gvern u jiġġustifika kif wara battalja kontra I-korruzzjoni, naqbdu lil min hu korrott, naqbdu lil min hu kompliċi fil-korruzzjoni u flok nieħdu passi kontrih, noħdulu b'idejh, ngħidulu kważi prosit, intuħ kważi parir legali u nħalluh jitlaq free"*, il-Qorti ħadet nota tax-xhieda kemm tar-rikorrent u kemm tal-intimat. Ir-rikorrent xehed kif ġej fis-16 ta' Novembru 2015:

"Dr Aaron Mifsud Bonnici : Issa fuq l-ahhar sentenza f' dan il-paragarfu li ccitajt inti tghid; fejn qed jinghad ''li ghandu jiddefendi ruhu l-gvern u qed jinghad hekk : illi naqbdu lil min hu korrott, naqbdu lil min hu komplici fil-korruzzjoni u flok niehdu passi kontrih nehdulu b' idejh, nghidulu kwazi 'prosit', intuh kwazi parir legali u inhalluh jitlaq free.'' Ghal rigward Louis Attard jew xi persuni ohra li kienu involuti f' dan is-serq li qed taghmel referenza ghalih, inti ghamilt xi haga minn dan kollu li qed jinghad hawn? Jigifieri li taghtih parir legali, tehodlu b' idejh, thallih jitlaq free, ma tiehux passi kontrih …

Xhud: Zgur li le; pjuttos bil-kontra. Ahna hadna azzjoni immedjata fuq kull min prattikament baghbas fil-meters. Kull minn kien hemm allegazzjonijiet tal-korruzzjoni fuqu hadna azzjoni immedjata. Anke meta kien hemm allegazzjonijiet fuq affarijiet ohrajn. Jiena I'm well known li hadt azzjoni mall-ewwel. Jigifieri for sure - le. Zgur li dejjem hadt azzjoni, u nemmen li dan it-tip ta' kiem huwa libelluz hafna, ghax qed jghid li biex nghid hekk li ghednielu 'prosit'; I mean this is clearly wrong…''

34. Min-naħa tiegħu l-intimat xehed b'dan il-mod fit-28 ta' Mejju 2018:

"Jiena niftakar l-argument principali, l-akkuza tal-Ministru Konrad Mizzi fil-konfront tal-Partit Nazzjonalista kienet illi ghamiltu sistema li suppost hija smart u ma hija smart xejn ghax fil-fatt wara ftit xhur, wara sena, effettivament dina s-sistema kienet

giet tempered... giet imbaghbsa b'mod rampanti u l-argument politiku minn naha... nahseb argument logiku minn naha tal-Partit Nazzjonalista kienet illi fid-dinja ha jkollok dejjem min ha jipprova jbaghbas l-ismart meters pero' ta' l-inqas illum hemm sistema illi meta tbaghbasha tinqabad. U allura kellek sistema illi wara ftit xhur li bdiet tahdem din is-sistema, dawk kollha li ppruvaw jisirqu d-dawl, effettivament inqabdu. Naturalment id-dinamika tas-serq kien wiehed li nghid li dak iz-zmien kien ixxokkja... kien ixxokkja lil diversi nies, fis-sens illi dakinhar kien irrizulta illi... dakinhar kien irrizulta illi kien hemm mal-elf... elf persuna illi kienet inqabdu li kellhom il-meter taghhom li gie mbaghbas. U allura, naturalment qam l-argument dwar jekk, l-argument politiku li ghamel il-Gvern fil-konfront ta' dawn l-elf persuna li nqabdu jbaghbsu fil-meters. U rrid nghid li dak iz-zmien, jiena nghid b'mod stramb hafna, il-Gvern kien iddecieda illi ma jressaqx dawn il-persuni... dawn l-elf persuna li nqabdu jisirqu d-dawl to the tune of minghalija... minghalija tletin miljun euro. U allura l-argument tieghi f'dan il-programm kien illu huwa skandaluz illi wara li ghamilna... infaqna dawk il-miljuni kollha biex ikollna sistema ta' meter reading illi permezz taghhom issa nqabdu, imbaghad kellna Gvern illi fuq livell politiku, ghaliex hija decizjoni politika, iddecieda li ma jipprocedix kontra dawn l-elf ruh li serqu tletin miljun... tletin miljun f'dawl. U jiena nahseb li lil hinn mil-legalistics kollha ma hemmx dubju li hemm argument politiku, ghax ahna politici u konna qed nitkellmu f'dibattitu politiku u l-argument politiku taghna huwa illi huwa inaccettabbli, hija tinten, u nahseb huwa fair comment li tghid li huwa skandaluz kif il-Ministru Konrad Mizzi li kien qed jiehu sehem f'dan id-dibattitu mieghi kien qieghed quddiem il-poplu Malti jiddefendi deċiżjoni politika u jghid illi l-Gvern iddecieda illi ma jihux passi kontra l-elf ruh li serqu tletin miljun."

35. Il-Qorti jidhrilha illi l-intimat ma' kienx qiegħed jirreferi speċifikament għall-Ministru f'din id-dikjarazzjoni u ma' kienx qed jirreferi lanqas għal Louis Attard (fis-sens li l-Ministru flok ħa passi kontrih, ħadlu b'idejh u ħallih jitlaq "free") iżda kien qed jirreferi b'mod ġenerali għall-Gvern u għad-deċiżjoni li joħroġ amnestija lil numru kbir ta' persuni. Għalhekk tqis illi dan il-kumment m'huwiex malafamanti fil-konfront tar-rikorrent.

36. Fir-rigward tad-dikjarazzjoni tal-intimat illi "*issa għandna Gvern li nqabad il-liaison officer tiegħu u s'issa għadu ma' tressaqx il-Qorti*" il-Qorti filwaqt li taċċenna għall-fatt illi Louis Attard ma' kienx *liaison Officer* tar-rikorrent, madanakollu ssib li din id-dikjarazzjoni kienet altrimenti korretta għaliex fiż-żmien li saret, l-imsemmi Louis Attard kien għadu ma' tressaqx il-Qorti u għalhekk tikkwalifika ukoll bħala *fair comment.*

Il-malafama lir-rikorrent

37. Mill-provi li tressqu quddiema l-Qorti diġà kkonstatat illi:

1. M'huwiex vera li r-rikorrent għażel u ħatar lil Louis Attard bħala liaison bejnu u bejn l-Enemalta biex ikun il-widna tiegħu hemmhekk għalkemm huwa vera illi din il-persuna kien hemm allegazzjonijiet ta' korruzzjoni fil-konfront tagħha.
2. M'huwiex il-każ li l-Ministru għamel ġudizzju ħażin fil-konfront ta' Louis Attard għaliex dan qatt ma' kellu x'jaqsam xejn miegħu.

38. Issa l-Qorti trid tara però jekk nonostante illi kienu foloz dawn id-dikjarazzjonijiet kienux ukoll malafamanti fil-konfront tar-rikorrent.

39. Kif intqal mill-Onorabbli Qorti tal-Appell (Superjuri) fis-sentenza fl-ismijiet: '**Lawrence Pullicino v. Victor Camilleri et**.' (App. Civ. Nru. 992/1997/1 – 28.03.2014):

"... din il-Qorti tara li għandha tibda biex tafferma li mhux kull allegazzjoni ta' fatt, li jirrizulta li mhux veru, għandu jitqies li hu malafamanti. Il-malafama timmanifesta ruħha meta ssir ħsara għar-reputazzjoni ta' dak li jkun; jista' jkun li dak li jkun ippubblikat ma jkunx "fair", iżda dan ma jfissirx neċessarjament li dik il-pubblikazzjoni tkun inġurjuża għad-dinjita` ta' dik il-persuna ... L-enfasi hija fuq il-ħtieġa li l-allegazzjonijiet ikunu malafamanti, b'mod li jattakkaw ir-reputazzjoni tal-persuna milquta u l-fama tieghu"

40. Ġie stabbilit ukoll fil-ġurisprudenza nostrana[11] u anke dik Ingliża illi biex wiehed jiddetermina jekk kliem humiex malafamanti jew le wiehed għandu japplika t-test tal-bniedem ragjonevoli dotat b'intelligenza ordinarja. Fi kliem Lord Reid fil-kawza **Lewis v. Daily Telegraph**[12]:

"What the ordinary man would infer without special knowledge has generally been called the natural and ordinary meaning of words. But that expression is rather misleading in that it conceals the fact that there are two elements in it. Sometimes it is not necessary to go beyond the words themselves, as where the claimant has been called a thief and a murderer. But more often the sting is not so much in the words themselves

[11] Ara per ezempju **L-Avukat Dottor Louis Galea v. Frans Ghirxi** (Rif Nru 947/1997/2 deciza fid-19 ta' April 2005)
[12] [1964] A.C. 234, 258.

as in what the ordinary man will infer from them, and that is also regarded as part of their natural and ordinary meaning."

41. Il-Qorti tikkunsidra li dak li persuna ta' intelligenza ordinarja jifhem meta jara x-xandira fost oħrajn huwa li r-rikorrent għamel ġudizzju ħażin meta qabbad lil persuna sabiex tkun il-widna tiegħu fl-Enemalta meta imbagħad dik il-persuna rriżulta illi kienet involuta f'korruzzjoni ta' uffiċjal pubbliku. Għalkemm dan il-ġudizzju ħażin ma' jirriżultax madanakollu l-Qorti ma' tarax illi li politikant jattribwixxi l-għemil ta' ġudizzju ħażin lil politikant ieħor għandha l-għan jew l-effett li twaqqa r-reputazzjoni jew il-fama tiegħu għaliex jibqa' argument purament politiku li għandu jiġi mwieżen u mixtarr mill-pubbliku.

42. Lanqas ma' kien hemmx *innuendos* jew inferenzi illi l-Ministru kien imdaħħal direttament biex jiskolpa lil din il-persuna hekk imsejjħa viċin tiegħu jew xi implikazzjoni illi l-Ministru aġevolah fl-impjieg tiegħu.

Deċiżjoni

43. **Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qegħda tiddisponi minn din il-kawża billi tiċħad it-talbiet tar-rikorrenti stante illi għalkemm jirriżulta illi xi dikjarazzjonijiet li għamel l-intimat waqt ix-xandira tal-programm "Dissett" fuq l-istazzjon nazzjonali fil-21 ta' Frar 2014 kienu skorretti, madanakollu l-ebda waħda minn dawn id-dikjarazzjonijiet ma' kienu malafamanti fil-konfront tiegħu. Bl-ispejjeż kontra l-istess rikorrenti.**

V.G. Axiak	M. Azzopardi
Maġistrat	Dep. Reġistratur